

159.9
C 13

alma mater+

Мирослав Савчин
Леся Василенко

Вікова психологія

Академія

а

> Загальні засади вікової
психології / Психологія дитинства /
Психологія дорослішання /
Психологія дорослості /
Психологія старіння

159.9
C 13

alma mater+

Серію засновано в 1999 році

Мирослав Савчин Леся Василенко Вікова психологія

Навчальний посібник

3-тє видання, перероблене, доповнене

а | Київ
ВЦ «Академія»
2017

УДК 159.922.6(075.8)

ББК 88.37я73

С12

**Рекомендовано до друку вченою
радою Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка
як навчальний посібник
для студентів вищих
навчальних закладів**

(Протокол № 6 від 19.05.2016 р.)

Рецензенти:

доктор психологічних наук, професор

З. С. Карпенко;

доктор психологічних наук, професор,

член-кореспондент АПН України

Н. В. Чепелєва

Упродовж життя людина неодноразово відчуває зміни у внутрішньому світі, мисленні, пам'яті, емоціях, самосвідомості й самооцінках, мотивації та інтересах, провідній діяльності й у соціальних взаємодіях. На кожному етапі вони проявляються по-різному, особливо важко даються вікові кризи і внутрішні розлади. Зберегти особистісну рівновагу і позитивну налаштованість, відкритість до світу і доброзичливість допомагають знання вікової психології, які є предметною основою пропонованого навчального посібника. У ньому висвітлено загальні засади, теоретичні основи й історію вікової психології, розкрито особливості психічного буття людини від початку життя до останніх днів.

Адресований студентам вищих навчальних закладів. Корисний буде всім, кому за фахом доводиться мати справу з людьми, хто намагається вибудовувати стосунки на основі знання себе та інших.

© Савчин М., Василенко Л., 2005

© Савчин М., Василенко Л.,
2-ге видання, доповнене, 2011

© Савчин М., Василенко Л.,
3-тє видання, перероблене,
доповнене, 2017

© ВЦ «Академія», оригінал-макет, 2017

ISBN 978-966-580-310-2 (серія)

ISBN 978-966-580-495-6

Зміст

1. Загальні засади вікової психології

/7/	1.1. Вікова психологія
/8/	як галузь психологічної науки
/10/	Сутність, об'єкт
/20/	і предмет вікової психології
/26/	Методологічні засади вікової психології
/29/	Методи вікової психології
/32/	Структура, функції і завдання
/42/	вікової психології
/42/	Місце вікової психології
/47/	в системі психологічних наук
/50/	Напрями, концепції, теорії
/57/	вікової психології
/61/	1.2. Виникнення і розвиток вікової психології
/62/	Зародження знань з вікової психології
/71/	у давньому світі
/73/	Ідеї вікової психології у Середньовіччі
/73/	та в епоху Відродження
/94/	Ідеї вікової психології
	в епоху Просвітництва
	Становлення вікової психології
	у XIX — на початку XX ст.
	Загальні тенденції розвитку вікової
	психології у другій половині
	XX — на початку XXI ст.
	Виникнення і розвиток
	вікової психології в Україні
	Ідеї вікової психології у сповідальній
	і автобіографічній літературі
	1.3. Теоретичні основи вікової психології
	Психічний і особистісний розвиток людини
	Умови психічного та особистісного розвитку

/99/	Суперечності розвитку
/100/	Детермінанти психічного та особистісного розвитку
/102/	Загальні закономірності розвитку особистості
/104/	Зміст, показники і порушення психічного й особистісного розвитку
/111/	Провідна роль освітнього процесу в психічному й особистісному розвитку дитини
/112/	Періодизація вікового розвитку

2. Психологія дитинства

/115/	2.1. Початок людського життя
/116/	Пренатальний розвиток
/120/	Початок психічного життя
/122/	Сім'я в очікуванні дитини
/127/	2.2. Психічний та особистісний розвиток дитини від народження до вступу в школу
/127/	Особливості розвитку новонародженого
/129/	Психічний розвиток немовляти
/136/	Особливості психічного та особистісного розвитку в ранньому дитинстві
/143/	Психічний і особистісний розвиток дитини в дошкільному віці
/167/	2.3. Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства)
/168/	Загальна характеристика розвитку молодшого школяра (зрілої дитини)
/177/	Розвиток самосвідомості молодшого школяра
/181/	Розвиток спонукальної сфери молодшого школяра
/184/	Особливості пізнавальної сфери молодшого школяра

3. Психологія дорослішання

/193/	3.1. Психологія підлітка
/194/	Загальна характеристика психічного та особистісного розвитку підлітка
/199/	Психологічна, соціальна, моральна та духовна ситуація розвитку підлітка

/200/	Провідна діяльність підлітка
/205/	Психологічні та особистісні новоутворення підліткового віку
/209/	Розвиток самосвідомості у підлітковому віці
/215/	Розвиток спонукальної сфери підлітка
/220/	Інтелектуальний розвиток у підлітковому віці
/228/	Педагогічно та соціально занедбані підлітки
/231/	Акцентуації в характері підлітків
/239/	3.2. Психологія ранньої і зрілої юності
/240/	Загальні особливості ранньої юності
/245/	Розвиток самосвідомості у ранній юності
/249/	Розвиток спонукальної сфери особистості у період ранньої юності
/253/	Особливості спілкування у ранній юності
/256/	Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності
/260/	Показники соціально-психологічної та морально-духовної готовності випускника школи до самостійного життя
/262/	Загальні особливості зрілої юності

4. Психологія дорослості

/268/	4.1. Дорослість як етап онтогенезу
/269/	Загальна характеристика дорослості
/270/	Періодизація психічного розвитку дорослої людини
/271/	Проблема розвитку в дорослому віці
/273/	4.2. Рання дорослість
/273/	Загальна характеристика раннього дорослого віку
/275/	Особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці
/280/	Особливості спонукальної сфери у ранньому дорослому віці
/286/	Становлення суб'єкта життєдіяльності й індивідуальності на етапі ранньої дорослості
/291/	Динаміка психофізіологічних функцій у ранньому дорослому віці

- /294/   Розвиток інтелекту
в ранньому дорослому віці
- /312/   Динаміка інтелектуальних функцій
- /316/   Особливості емоційно-почуттєвого
розвитку особистості у ранньому
дорослому віці
- /318/   4.3. Зрілий дорослий вік
- /318/   Загальна характеристика
зрілого дорослого віку
- /320/   Проблеми зрілого дорослого віку
- /322/   Особливості життєдіяльності
у зрілому дорослому віці
- /324/   Розвиток Я-концепції
у зрілому дорослому віці
- /326/   Розвиток спонукальної сфери
у зрілому дорослому віці
- /327/   Особливості емоційно-почуттєвої сфери
у зрілому дорослому віці
- /329/   Особливості пізнавальних процесів
у зрілому дорослому віці

5. Психологія старіння

- /332/   5.1. Старість як етап онтогенезу
- /332/   Загальна характеристика старості
- /334/   Особливості Я-концепції і розвитку
особистості в період старості
- /338/   Особливості життя і спонукальної сфери
людини у старості
- /339/   Особливості інтелектуальних процесів
у старості
- /342/   Фізіологічні обмеження і особливості
поведінки людей похилого віку
- /344/   Емоційно-почуттєва сфера людини
у старості
- /346/   Задоволеність життям у старості
- /348/   Реалізація духовного потенціалу та
мудрості як фундаментальні сенси життя
у старості
- /349/   Значення родини для людини похилого віку
- /351/   Особистість і здоров'я старих людей
- /353/   Вмирання і смерть старих людей
-
- /356/   Термінологічний словник
- /363/   Література